

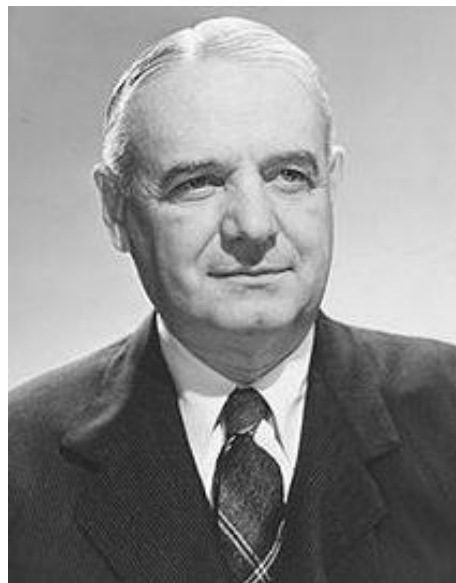
1945 Et sidespor fra Operasjon Rype

Mandag 20. mai 1945 kommer en B-24 Liberator innover norskekysten i Trøndelag og hadde tatt peiling på Ørland. Været var overskyet, høy skybase, men med kraftig vind fra vest, slik at det hadde gått ganske radig over Nordsjøen. Planen var å følge Trondheimsfjorden innover, hvor de kunne eventuelt peile seg inn på tyskernes tidligere Homer på Gråkallen om været ble dårlig. Men de hadde ingen problemer med Contact flyging og valgte å skjære bent mot Forbordsfjellet, med tanke på å utvide en medvindslegg for å komme inn på sluttinnlegget og landet fra øst. Det blåste kraftig i det lavere høydesjiktet, slik at de valgte høy innflyging, som i sin tur gjorde at de fikk en lengere landingsrunde for å miste høyde. Forbordsfjellet med sine 2005 fot ble passert med god klarning, og de ser Værnes ned til høyre. Skipperen begynte sin nedstigning, og selv om han ikke hadde passasjerenes komfort i tankene, så valgte han likevel en utvidet *base leg*, for dermed å få litt mer tid til å rette opp flyet og stabilisere seg på sluttinnlegget i korrekt høyde og angrepsvinkel, god *airmanship* slik vinden rev i flyet akkurat da. Denne innflygingen gjorde at B-24 maskinen kommer i en sving over Kyllobakkan ikke langt fra grensen mellom Stjørdal kommune og Hegra kommune. Ombord i flyet var for uten crewet, åtte amerikanske fallskjermssoldater under ledelse av løytnant Roger Hall. Sammen med ham var blant annet sersjant Clifford Kyllø. Han var overhode ikke engstelig for turbulensen de opplevde. Som erfaren fallskjermssoldat var han vant til litt av hvert. Likevel var det noe som uroet ham, en slags merkelig følelse av å ha vært her tidligere. Vardøgeret ga ham noen signaler som akkurat da var vanskelige å tolke. Hadde det vært vindu i flyet, og han hadde sett rett ned til venstre ville han fått øye på det som var igjen av en gammel husmannsplass under gården Kyllø Øvre. Lite visste denne Clifford Kyllø at han passerte mest rett over den plassen hans bestefar utvandret fra i 1865.

NORSO II på vei til Værnes ledet av løytnant Roger Hall foran til venstre. Clifford Kyllø lengst bak til høyre, åttende mann tar trolig bildet (foto: fra Harrington museum)

Amerikanerne hadde i 1942 begynte å pusle med planer om en organisasjon som skulle gjøre etterretning bak fiendens linjer, kombinert med sabotasje. General William Donavan (1883-1959) ble satt på oppgaven. Han var en tøffing fra første verdenskrig, med klangenavnet "Wild Bill", og er en av Amerikas mest dekorerte gjennom tidene. Han var fra juli 1941 leder av COI (Coordinator of Information). Denne enheten ble i juli 1942 omdøpt til OSS (Office of Strategic Services), som i sin tur skulle bli forløperen for det mer kjente CIA. William Donavan skulle derfor i ettertid bli kjent som etterretningens far i Amerika.

General William Donavan

Nå skal ikke dette kapitlet ta for seg oppbyggingen av verken OSS, CIA eller hva som hendte detaljmessig under det som senere skulle bli kjent som Operasjon Rype. Alt dette kan du lese i Frode Lindgjerdets utmerkede bok "Kampen om Nordlandsbanen" som inngår i serien Militære operasjoner på Ares Forlag. Jeg vil nøye meg med de store linjer, samt la dette bli en del av historien om norskamerikaneren, en tredjengenerasjons stjørdaling fra Kyllobakkan, nemlig nevnte Clifford Kyllø. På et vis kan en si som innledningen tilsa: *"Han kom hjem, men visste det ikke"*.

Clifford Kyllø ble født den 21. juni 1915 i Nord-Dakota, som sønn av John Severin Kyllø (1881-1964) og Nettie Ingeborg Vingaard (1894-1971). Familien til Clifford på morssiden kom fra Krødsherrad i Buskerud og Nome i Telemark, mens farssiden kom fra Hegra. Bestefar til Clifford het Lornts, i Amerika kalt Lewis Kyllø, og var født på Stykket, et lite bruk under Øvre Kyllø. Deler av familien utvandret til Amerika. Stykket eies i dag av Irene Korstad på Laupet. Clifford giftet seg med Lila Marie Hemmingsen (1910-1993) i 1949. Hun hadde en sønn på 12 år, Dennis, som Clifford adopterte, og har alltid blitt kalt sønn. Denne Dennis bor i dag i Arizona, pensjonert flyger og gift med Penny. De har sønnen Kevin og datteren Karen. Clifford var farmer nær McCanna i Nord-Dakota, samtidig som han i over tjue år drev Larimore Insurance Agency (forsikringsselskap). Clifford Kyllø døde den 14. juli 1983.

Dennis Kyllø og hans søskenbarn Peggy Kyllø Fisher der familien Kyllø slo seg ned i Nord-Dakota

OSS ønsket å bygge opp en spesialtrenet styrke, og tok utgangspunkt i 99th Mountain Battalion ved Camp Hale i Colorado. Noen ble beordret, andre meldte seg frivillig. De

gjennomgikk harde opptaksprøver, mange falt fra, andre kom til, og de hadde en plan om å stå tilbake med ca. 80 soldater og 12 offiserer, såkalte *operational*. De var av de tøffeste av de tøffe. Kanskje ikke Guds beste barn, men mannfolk med stor M, som nok likte piker, vin og sang. Forseelsene var kanskje ikke verre enn at de unnlot å hilse på en offiser.

Clifford Kylo sa det slik: *"Når de ikke hilste på general Donovan, hvorfor skulle de hilse på en skarve fenrik."* De kom lett i verre trøbbel, og hadde nok sin egen kultur, for ikke å si manglende disiplin, ikke alltid forenlig med øvrige styrker i Hæren. Dette er vel ikke ukjent fra andre grupperinger som lever og trener isolert og på grensen til det umulige. De hadde et hemmelig telefonnummer de kunne ringe for å komme seg ut av bråk og unngå krigsrett. Noen klarte ikke presset, ble for tøffe og ble en trussel – kanskje mest mot seg selv, og ble raskt tatt av og beordret til stabstjeneste. En slik var kaptein Ralph "Moose" Elsmo. Offisielt het det seg at han hadde en fysisk skade. Han står som eksempel på kanskje en av disse som passet best i krig, en som kunne avgjøre et slag, men som vel ikke alltid klart å innordne seg i fredstid, og nok raskt ble for mye for "West Pointere".

Når jeg nevner han er det fordi han likevel ble en ledestjerne og mentor for slike som Clifford Kylo og Roger Hall, sistnevnte min kilde. Roger Hall forteller om denne "Moose" Elsmo, som sin beste venn og en som hadde forstått det grunnleggende prinsippet for byråkrater og administratorer. "Moose" glemte aldri det annet støttepersonell så ofte overså: at de var der *"for the benefit of the men who were operational"*.

Clifford Kylo

Familien Kylo i Larimore, Nord-Dakota, torsdag 21. september 2017

Slektskap til Clifford (amerikansk): Bak f.v: Kevin Kylo (grandson), Paul Kylo (2nd cousin), Sandy Neumann Kylo (wife of Paul), Joan Kylo (2nd cousin), Elizabeth Arfiera Evans (daughter of Joan), Dennis Kylo (son), Franklin Fisher (husband of Peggy Kylo Fisher), Ray Beard (husband of Mary Kylo Beard). Foran f.v: Penelope Pray Kylo (wife of Dennis Kylo), Ruth Kylo Olson (1st cousin), Elizabeth Boulden Kylo (wife of Howard Kylo), Louise Kylo Benz (1st cousin), Mary Kylo Beard (1st cousin), Peggy Kylo Fisher (1st cousin).

OSS utviklet seg sakte, men sikkert under Willam Donavan og oberst Hans Skabo. De ønsket å bygge opp en avdeling bestående av ”norskamerikanere” som kunne settes inn i Norge. Alle måtte beherske norsk og være gode på ski, en trening de fikk hos major Larsen fra Racine, WI. Før avreise USA hadde bataljonen defilert for kronprinsesse Märtha og president Roosevelt. Men ting tar tid, og krig utvikler seg ikke alltid slik en ønsker eller tror. Etter formell grunntrening havnet avdelingen inn i selve D-dagen og ble værende i Frankrike og Belgia. Det er her William Colby (1920-1996) gjør karriere, og blir major kun 24 år gammel. Da planen om et innfall i Norge konkretiserte seg ble NORSO (Norwegian Operations Group) etablert med etter hvert denne Colby som sjef. Avdelingen ble forflyttet til London for planlegging og *initial training*.

Den tyske Ishavsarmeen var på retrett. Enkelte innen den allierte ledelsen fryktet disse tyskerne som besto av kanskje 150 000 trente soldater ut av en samlet styrke på 380 000 tyskere som sto i Norge da freden kom i mai 1945. Disse soldatene hadde aldri tapt et slag eller trukket seg tilbake. De kunne ved å nå Sør-Norge eller lengre sør danne et kraftig brohode som ville kunne skape problemer for de allierte og forlenge krigen. Å sende inn en etterretningsgruppe i Norge som kunne utøve sabotasje ville kunne gjøre retretten vanskelig. Allerede den 11. januar 1943 hadde det vært et møte i Kingston House mellom den norske forsvarsjefen general Hansteen på den ene siden og Lt. Colonel Ellery Huntigton fra OSS, Sir Charles Hambro og general Sir James Marshall-Cornwall på den annen side. Utover det ble den norske regjeringen i London holdt utenfor, som det ofte hendte under hele krigen. Dette til tross ble det etablert en liaison i form av nordmannen Herbert Helgesen (1918-1981). Engelskmennene likte ikke at amerikanerne skulle gjøre jobben.

F.v: løytnant Herbert Helgesen, major William Colby og motstandsmannen Ingebrigt Hårstad fra Selbu på Stjørdal den 15. mai 1945 (foto: v/Kjell Erik Pettersson)

Vinteren 44/45 ble NORSO sendt til Dalnaglar Castle i Grampian Mountains, ca. 1,6 norske mil fra landsbyen Blairgowrie i Skottland. Her ble de underlagt knallhard trening, samtidig som det raskt ble forbudt med diverse ”fritidsaktiviteter”. De fikk ikke spille rugby eller annen sport, nådigst volleyball. De var så harde at de fort skadet hverandre. En dag var de alle samlet ute på et jorde i det skotske høyland. Kanskje var det et forsiktig ballspill. Plutselig dukket det opp en skapning i skjørt og rødt bustet skjegg i lag med en hund. Han skrek til soldatene: *”Yer fearin m’shepp, and them aboot to be lambin’, git off m’land”*. Slik ble de jaget bort av en simpel bonde og en liten hund. Alt dette ble observert i kikkert fra slottet av major Colby. Da de alle vendte tilbake noe slukøret, ble de møtt av majoren med følgende utsagn: *”My heroes! Turn in your gear, I’ll send him and his dog to Norway”*.

Da våren nærmet seg i 1945 var de klare. En gjeng med norskamerikanere, som snakket litt norsk, samt kunne gå på ski. Sistnevnte en selvfølge da planen var å la seg droppe ned i fjellene inn mot svenskegrensen i Nord-Trøndelag. Derfra skulle de rekognosere fremover mot Nordlandsbanen og eventuelt sette den ut av drift. En dag ble Roger Hall kalt inn til William Colby. Her ble han fortalt at de skulle deles inn i to grupper: NOROS I og NOROS II og at operasjonen, som hadde fått dekknavnet Rype, skulle gjennomføres i to faser. Først skulle åtte fly ta gruppe I inn, mens gruppe II skulle fortsette treningen og vente på ordre om å komme etter. De skulle alle være i stand til å klare seg selv i 40 dager i fjellet. Major Colby fortalte at han skulle lede gruppe I, sammen med to offiserer, mens Roger Hall som yngste offiser skulle bli igjen og lede gruppe II. Roger var selvsagt ikke udelt begeistret for det, og det ble ikke lettere når han så hvem som skulle bli igjen og utgjøre hans menn i gruppe II. Roger kunne ikke dy seg, da han følte at de med dårligste skiferdigheter var satt i gruppe II, og han sa:

”With one exception those are the men I would have left behind”.

“Who’s the exception?”

“Sergeant Kylo”.

“As the supply sergeant, he’ll be more valuable back here with the supplies”.

Dette indikerer med all tydelighet at løytnant Hall anså Clifford Kylo kvalifisert for gruppe I i lag med major Colby.

26. mai 2017: Ola Gresseth omgitt av to av slektningene til Clifford Kylo: brødrene Per Truls og Nils Kylo

Mandag den 24. mars dro major Colby, hans to offiserer: Tom Sather og Glenn Farnsworth, sistnevnte sprengningsekspert – og 33 andre av sted. De var fordelt på åtte fly av typen B-24 fra 492nd Bomber Group. De tok av fra Harrington, og mellomlandet på Kindloss for refueling. Av de åtte flyene som dro, var det kun halvparten som fant målet. Ett havnet i Sverige og tre returnerte til Skottland. Det var 16 personer som omsider kom frem til fjellgården Gjefsjø. Dette var den første kombinerte fallskjerm-ski operasjonen i historien utført av den amerikanske hæren. Det skulle også bli den eneste amerikanske hæravdelingen i Norge under krigen. Ut fra notater fremkommet hos radiooperatør og topgunner William C. Bastian var det Aber Pike som fløy det flyet Colby var i. Total flytid for turen var 13:10.

Etter en uke flyttet Alfred Anderson og hans familie ut av fjellgården og til Sverige, mens Colby og hans menn flyttet inn. For øvrig fikk familien inne ved Gjevsjøen kompensasjon fra USA da de vendte hjem til gården sin etter krigen. Fra Norge fikk de ikke noe. Som en liten kuriositet kan nevnes at det var sjt Alf Paulsen som var fjøsmester på Gjefsjø gård mens amerikanerne disponerte gården. Han melket de åtte kyrne hver morgen og kveld, og tok imot to kalver mens de var der. Alf Paulsen tilhørte staben rundt Colby. Han var født av norske foreldre i Crosby, Nord-Dakota.

På Stykket den 6. juli 2017, f.v: Irene Korstad, Jostein Korstad, Karoline Korstad Thoresen, Nora Korstad, Ola Gresseth, Gunnar Kyllø, Per Truls Kyllø, Anne Grethe Wedul, Nils Kyllø og Helge Holm. De første fire representerer eierne av Stykket i dag. Ola Gresseth er ofte vert for historiske samtaler/research – og de fem lengst til høyre er alle slektninger av Clifford Kyllø

Colby trengte forsyninger og forsterkninger. 31. mars ble det gjort et nytt forsøk på å få inn de resterende fra NORSO I, uten hell – alle flyene returnerte uten å finne målet, og ett av disse styrtet på Orkenøyene. Flyet hadde kodenavnet ”Ed”, og hadde et mannskap på åtte stykker (Polansky, Pulrang, Alessio, Smickle, Lewis, Stevens, Kussman og Graff). Av disse var det kun en overlevende, og det var 2. flyger Peter C. Pulrang. Om bord var følgende fra OSS: Trygve Berge, Edward O. Sondemo, Leif Meland, Gerald Ottersland, Johannes Rorvick og Edwrad Kjellness. Alle omkom.

Den 6. april tar tre nye fly av fra Skottland. Kun to kom tilbake. Det siste flyet hadde trolig sirklet litt rundt på utkikk etter droppsted, kommet nedi Plukktjønnfjellet med ene vingen og

havarett nedover siden. Halvor Nipe, som var sendt ut for å speide, mener han hørte en smell. Colby hadde mistet 12 dager, satt mest uten utstyr og forsyninger – og et fly var savnet. Av 17 sorties, var kun fire vellykket. Hele OSS sto i fare. Oberst Hans Skabo jobbet på spreng for å berge den amerikanske ære. Flyet med omkomne ble faktisk ikke funnet før nesten tre uker senere, den 26. april, åtte kilometer fra target. Hele crewet på åtte var døde, likeledes de fire fra OSS: lt. Jones, sjt Anderson, korporal Falck og korporal Iverson. De omkomne ble senere sendt til Cambridge, England - til sitt siste hvilested ved siden av sine omkomne kamerater fra flyhavariet på Orkenøyene.

Oberst Skabo fortalte senere lt Hall at han hadde bedt forsvarsledelsen om å aktivisere Operasjon Rype to måneder tidligere, samt at de måtte bli fløyet inn av norske piloter. Undertegnede hopper nå med vilje over de militærtaktiske oppdrag som ble utført av amerikanerne gjennom sprenging av bro og jernbanelinjer i Snåsatraktene i april 1945. Disse aksjoner er velkjente og lett tilgjengelig på internett. Dog vil jeg bemerke at major Colby i sine rapporter senere ikke var nådig mot engelskmennene som han mente stakk kjepper i hjulene. Dette sluttet også oberst Hans Skabo seg til, som uttalte at han hadde mest trøbbel med britiske stabsoffiserer som ikke ønsket amerikansk innblanding i Norge.

*Dennis Kylo (til høyre) og hans sønn Kevin den 21. september 2017.
Kevin driver i dag farmen som Clifford vokste opp på og senere eide*

I ukemagasinet *Vi Menn* kunne en for en stund siden også lese om Snåsamannens betydning under sprengningen av Jørstadbroen. Jeg skal selvsagt ikke diskreditere denne hederskaren, men den såkalte innsatsen til tenåringen Joralf Gjerstad ville nok ikke ha kommet frem dersom det ikke var nettopp kjendisen Joralf Gjerstad det gjaldt. Det er likedan ganske bemerkelsesverdig at så mange eldre kommer med sitt så lenge etterpå. Vel, med all respekt for øvrig, det har vel ikke vært mulig å komme tidligere mens andre vitner levde, da faren for at begivenhetenes gang kunne ha blitt avkledd.

Hva som virkelig hendte den 2. mai på Gjefsjø fjellgård, tror jeg ingen vet i dag. Det heter seg at sjt Martinus Myrland sto vakt da han ble overrasket av en tysk patrulje på fem mann. Han

var midt i en overgivelsesfase, da plutselig motstandsmannen Karl Berre kom ut. Han ble skutt i magen av Oberfeldwebel Witt, som deretter fikk kiling, og det oppsto en kort, men hektisk skuddveksling fra andre som kom til, og de fem tyskerne ble drept. De var: Anton Schneider, Eugen Schor, Gerhard Treichel, Alois Stadler og Alfred Witt.

Gravene til de fem tyskerne som ble skutt

Som første nordmann på norsk jord fikk Berre penicillin og overlevde. I ettertid har det dukket opp en rekke spekulasjoner om hva som virkelig hendte. At rapporter skrevet straks etter en hendelse ikke alltid stemmer

(huskes) med hva de impliserte selv fortalte 50 år etterpå, er ikke uvanlig, men gir selvsagt vann til mølla. Major Colbys tid i CIA er ganske så omstridt, blant annet da han var i Vietnam. Likeledes som sjef for CIA i perioden 1973-1976. Det vanket en del kontroversielle vedtak og skandaler i Colbys spor. Og med dertil spekulasjoner rundt hans død den 27. april 1996 gjennom en ensom kanotur utenfor sin hytte i Rock Point, Maryland, har det blitt hellet en del bensin på bålet fra ivrige journalister og forfattere. Det skal derfor ikke så mye til for å tvile på at alt gikk helt rett for seg den maidagen i 1945 på Gjevsjø fjellgård. En kan se at mange mener det var en direkte henrettelse, ja sågar har noen hevdet at det hele skjedde etter at krigen var over. Andre vil ha det til at amerikanerne urinerte på de tyske likene. Det er klart at den tausheten som impliserte påla seg selv fyrte godt opp under spekulasjonene. Jfr. kurér- og lostjenesten under XU, som vel er krigens største overdrivelser. Likeledes om nødvendigheten, både hva gjaldt den omstridte hendelsen da fem tyskere ble skutt, om nødvendigheten av sprengningene av Nordlandsbanen som kostet over 80 menneskeliv, ja, faktisk om det var nødvendig med operasjon Rype i det hele tatt. Jeg verken kan eller skal gjøre meg til dommer, men det er klart at det lå en del ære i det hele, hvilken er en forståelig og nødvendig menneskelig faktor. Og selv om det muligens «lå i kortene», så var det selvsagt ingen blant amerikanerne, eller for den saks skyld Joralf Gjerstad - som kunne forutsi at krigen skulle være over den 8. mai. Krig og fred er ikke noe som programmeres. Major Colby måtte tenke langsiktig. Og det fortelles at selv om de over radio fra London hørte at krigen var over, var det først 11. mai at de inne ved Gjevsjøen fikk definitivt beskjed. Desinformasjon lå tross alt i ryggmargen hos OSS. Tyskerne ble gravlagte i de gravene som var ment for de som omkom i flyhavariet på Plukktjønnfjellet. Tyskerne lå der til 1955 da de ble flyttet til Havstein i Trondheim.

Odd Hårstad

Ett av de store problemer Colby og hans menn hadde var selvsagt manglende forsyninger, grunnet flyene som ikke fant sine mål. Og det lille de hadde var mangelfullt. Colby sa direkte ut at det hadde foregått tjuveri under pakkingen i England. Kommunikasjonen med England var elendig, ikke sambandmessig, men innholdsmessig. Colby følte at engelskmennene motarbeidet ham. Til og med i slutfasen, etter at freden kom, var det vanskelig for OSS og Colby å skjønne hva engelskmennene holdt på med. Det er faktisk flere i landet vårt i dag som stiller spørsmål vedrørende engelskmennenes forhold til Norge før, under og nærmeste tiden etter krigen.

Løytnant Helgesen til venstre, sammen med ordfører Bjerve og major Colby på Stjørdal den 15. mai (foto: v/Kjell Erik Pettersson)

Den 13. mai kom Colby og hans menn ned til Steinkjer hvor fylkesmann Berger tok imot dem. Da de ble hyllet i Steinkjer forsøkte det lokale musikkorps seg på Star-Spangled Banner. Colby uttalte litt smilende noe om at det var nok en stund siden de hadde øvd. Men tanken var god, og varmet sikkert de tøffe soldatene. Så gikk ferden mot Trondheim. På veien dit ble de hyllet i Verdal, Levanger og Stjørdal. På sistnevnte sted ble de møtt tirsdag den 15. mai av ordfører Bjerve på Stjørdal stasjon. Grunnet dette møte, er det blitt hevdet at de kom med toget til Stjørdal. Men det er feil, de kom kjørende i biler som de parkerte på Stjørdal jernbanestasjon. Her spilte Halsen musikkforening, og det ble et par korte velkomsttaler ved hjemmestyrkenes leder, kaptein Hofstad og hans nestkommanderende, tannlege Kvingedal. Så kjørte offiserene i biler opp til skolegården, mens soldatene marsjerte i samlet tropp. Til disse sluttet det seg en del frigitte russiske fanger. I skolegården talte ordfører Bjerve. Kåre Berg holdt en tale på engelsk, og major Colby takket for velkomsten, hvor han også takket spesielt de russiske fanger for at de møtte opp. I avisreferat ble Colby kalt for oberst Colban, og ifølge avisene var han født på Byneset. Det kan vel kalles lite etterrettelig.

De defilerte i 17. mai-toget i Trondheim, etter først å ha tatt inn på hotell i byen, men deretter blitt kastet ut av engelske offiserer. Det heter seg at engelskmennene i sin arroganse forsøkte å hindre at amerikanerne skulle få delta i 17.mai-toget. Æren skulle England ha for seg selv.

Engelskmennene hadde overtatt styringen av Norge gjennom det mange ser på som et kupp. De gjorde alt for å bli kvitt amerikanerne. Det klarte de ved å få sendt Colby og hans menn til Namsos for å bidra med interneringen av tyske fanger, - skal vi si en oppgave vanligvis ikke tillagt de mest stridende, altså en total ydmykelse av amerikanerne. Senere kom amerikanerne til Værnes og ble forenet med NORSO II, og sto æresvakt da kronprins Olav besøkte Værnes den 10. juni. Deretter dro de alle hjem til Amerika, hvor Colby og Sather fikk Silver Star og de andre innen NORSO fikk Bronze Star.

Kronprins Olav inspiserer amerikanerne. Men hvorfor er det kaptein Sather som følger kronprinsen? Hvor er Colby? (foto: v/Kjell Erik Pettersson)

Det heter seg at OSS var forløperen til CIA. Jeg ønsker derfor å ta med deler av en samtale mellom en tysk kaptein og Roger Hall fra OSS i maidagene 1945 på Værnes, under det som trolig kan betegnes som et lite forhør:

"You served as an intelligence officer with the Luftwaffe for the last four years didn't you, Hauptmann Ott?"

"That is right, Lieutenant Hall"

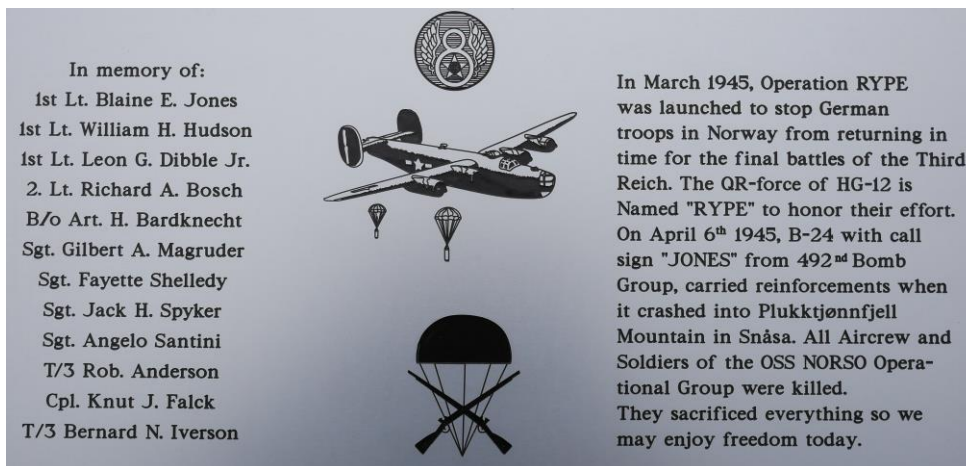
"Tell me, did you ever hear of an outfit called the OSS?"

"But certainly, the Office of Strategic Services, an American group. Very clever. We knew all about it"

"Really? What is it"

"It is the cover story for a real intelligence organization".

Dette var vel kanskje ikke den beste starten for en etterretningsorganisasjon. CIA ble formelt stiftet i 1947.

**Minnesmerket ved Soldatheimen på Øyanmoen
(Værnes)**

I ettertid har det kommet opp et minnesmerke over de som omkom i forbindelse med flyhavariet på Plukktjønnfjellet. Det skal i den forbindelse nevnes at i 44 år har mannskap fra US National Guard Minnesota kommet til Heimevernet i Trøndelag for å gjennomføre vinterøvelse. Lingeklubben har gitt Heimevernets Innsatsstyrker navn etter spesialoperasjoner som ble gjennomført i Norge under 2. verdenskrig. Den ene av to Innsatsstyrker i HV-12 er oppkalt etter operasjon Rype og bærer navnet *Innsatsstyrke Rype*. Og i 2016 under øvelsen *Cold response* ble deler fra to motorer hentet ned fra Plukktjønnfjellet for å utgjøre et minnesmerke inne på Værnes garnison, samt på Snåsa. Og en av dem som fikk være med på det, var løytnant Arthur Colby, som var på vinterøvelsen på Værnes gjennom sin avdeling i USMC. Arthur Colby er barnebarn av major Colby fra Operasjon Rype i 1945. Motoren i form av minnesmerket utenfor Soldatheimen på gamle Øyanmoen er montert i en stållamme og påsveiset to korte vinger som er malt i mattsvart for å symbolisere de flyene som spesialstyrkene brukte under operasjonen, som alle var svartmalte. En minnetavle gir en kort oppsummering om ulykken. Steinen på sokkelen kommer fra ulykkesfjellet. En liten kuriositet: Det var flere beslektede etterretnings- og sabotasjeaksjoner i Trøndelag vinteren 44/45. Disse fikk kodeord i form av fuglenavn på engelsk. Men vår operasjon gjengitt i dette kapitlet fikk kodeordet Rype på norsk, ikke det engelske "Grouse" som betyr Rype. Hvorfor?

Major Colby hadde flere ganger bedt om å få over oppfølgingsstyrken, NORSO II. Det så ikke ut til at NORSO II skulle bli sendt over, freden kom og de gikk mer eller mindre i oppløsning. Men så plutselig, søndag den 20. mai, ble de sendt av sted på det som Roger Hall (1919-2008) senere kalte på spøk for "Operation Better-Late-Than-Never" Tre fly tok av, blant annet ett med oberst Skabo. Men flygemessig gikk det ikke så mye bedre denne gangen. To av flyene fant frem til Værnes, det som Roger Hall og Clifford Kyllø var ombord i og som ble nevnt innledningsvis her i kapitlet. Likeså flyet som ble ført av George Windburn. Det bommet så til de grader at det havnet langt inn i Sverige hvorpå både piloter og navigatør ikke lenger visste hvor de var, men en av soldatene tittet ut og kjente seg igjen, og ga dem kursen mot Værnes (høres noe søkt ut...). George Windburn fløy dagen etter til Bergen og tilbake til Skottland. Oberst Skabo sitt fly måtte nødlande på Herdla ved Bergen, og Hans Skabo kom til Trøndelag tre dager senere. Roger Hall mente igjen at flygerne og navigatørene var totalt inkompetente, og han lurte på om de var rekrutterte fra Giggly Tech. Minner igjen om at Skabo hadde anmodet om norske piloter.

De åtte fra NORSO II sammen med crewet på B-24 og noen fra bakkemannskapet. Clifford Kyllø holder en flaske whisky og til høyre for ham på bildet står løytnant Roger Hall

Før vi avslutter kapitlet skal jeg ta med en misforståelse og oppklaring:

Det synes som familien Kyllø i Nord-Dakota godt visste at de kom fra Norge, men ikke helt geografisk bestemt, trolig «Trondheim», som ofte ble benyttet. Fra familien i Amerika ble det sagt at Clifford sin far, John, var meget sentral i 1914 da Selbulaget i Amerika ga kr 25 000.- til etableringen av tuberkulosehjemmet på Haverneset (nå Selbu Hotell). En delegasjon på ca. 40 amerikanere kom til Selbu og deltok på overrekkelsen av pengene og festen på Gimle mandag den 1. juni 1914. Familien Kyllø i Nord-Dakota mener i dag at John Kyllø var den største av bidragsyterne, som det var 676 av. Dette, og hans eventuelle medlemskap i Selbulaget, gir jo en antydning om at John Kyllø mente hans forfedre kom fra nettopp Selbu. Det ville selvsagt gi sterke føringer til Ingebrigt Hårstad da han møtte Clifford Kyllø i 1945. Undertegnede har ikke funnet dokumentasjon på at John Kyllø var i Selbu i 1914, ei heller har jeg klart å finne noen slektsrelasjon fra relaterte Kylløfamilie i Nord-Dakota til Selbu. Og i avisreportasjen om Selbulagets deputasjon til Selbu i 1914 er de 11 største bidragsgiverne nevnt, men blant disse ingen Kyllø. Var John Kyllø kun tilslutte Selbulaget eller Sons of Norway på en formell måte uten nærmere geografisk tilknytning? Gaven fra Amerika var en symbolsk gave i forbindelse med 100-års jubileet. Derimot er det sikkert at John Kyllø var i Oslo i 1914 og overrakte en takk og gave fra Amerika til det norske folk i form av en statue av Abraham Lincoln. Den er plassert i ytterkant av Vigelandsparken, og er den eneste statuen ikke utført av Vigeland, men av Paul Fjelde. Det var John Kyllø og Nord-Dakotas guvernør Louis

*Abraham Lincoln statuen i Frognerparken
(foto: kulturretaten, Oslo)*

Hanna som på vegne av USA overrakte den. Skulpturen ble avduket den 4. juli 1914 i Frognerparken, samtidig som «Jubileumsutstillingen i 1914» (15.mai -11.oktober) ble avholdt i parken. John Kylo (far til Clifford) satt ved siden av kong Haakon både under overrekkelsen og under middagen senere om kvelden. John Kylo var en meget betydelig person i Nord-Dakota.

Da Clifford kom til Værnes den 20. mai 1945, tok det flere dager før hans gruppe NORSO II ble forenet med NORSO I (Colby). Det er trolig i begynnelsen av juni at Clifford Kylo møter Ingebrigt Hårstad første gangen. Ingebrigt og hans brødre Arne og Olav hadde tilhørt motstandsbevegelsen og deltatt som støtte under Operasjon Rype. Med stor sannsynlighet blir det store samtaleemnet mellom disse «krigerne» hvor Clifford hadde sitt Kylo-navn fra. Selbyggen kjente selvsagt Kylogårdene og da trolig Clifford nevnte sine besteforeldre, blant annet Gertrude, f. 1867, var det logisk for Hårstadguttene å tenke på Kylo i Selbu, samt sin egen Gjertrud Haarstad, også f. 1867, som hadde utvandret. Spenningsnivået familiemessig tok de nok alle sammen, dokumentasjonen uteble. Odd Hårstad, sønn av Ingebrigt, var 10 år i fredsdagene 1945. Han husker at 4 - 5 amerikanere kom hjem til de i Selbu på besøk. De hadde uniformer og bar sine US-karabiner. Trolig var Clifford en av disse, og besøket forsterket troen på et reelt slektsforhold til så vel Selbu som Hårstadfamilien. Logikken var der, men det gikk trolig litt raskt i svingene, slik det gjør for de fleste av oss innen «slektsforskning» en gang i blant.

Penny og Dennis Kylo på grava til Clifford og Lila Kylo, den 21. september 2017

Da gutta fra Operasjon Rype var samlet første gangen etter krigen i Norge, på en såkalt «reunion» i 1977, var brødrene Odd og Terje Hårstad med sin far til Snåsafjellene. Her fikk de hilse på CIA-Colby og på Clifford Kylo. Slektskapet til Selbu ble ytterligere «forsterket». Etter samlingen i Snåsa, dro Clifford til Gøteborg i Sverige og kjøpte seg en splitter ny Volvo, som han tidligere hadde bestilt. Det gjorde nok inntrykk på selbyggen. Så kom han kjørende til Selbu sammen med sin kone Lila for «å søke sine røtter». De to overnattet hos familien Hårstad i Selbu. Odd Hårstad guidet Clifford og Lila rundt. De besøkte også Selbu kirke, hvorpå Clifford senere uttrykte sin glede over å ha fått vært i kirka hvor «hans forfedre var døpt og konfirmert». (Gjenfortalt i en pressartikkel i Nord-Dakota). Tydeligvis var det på

dette tidspunktet «bestemt» at denne bestemor Gertrude var fra Selbu, eller kanskje bestefaren.

Clifford Kylo i Selbu i 1977, her i lag med brødrene Ingebrigt og Arne Hårstad

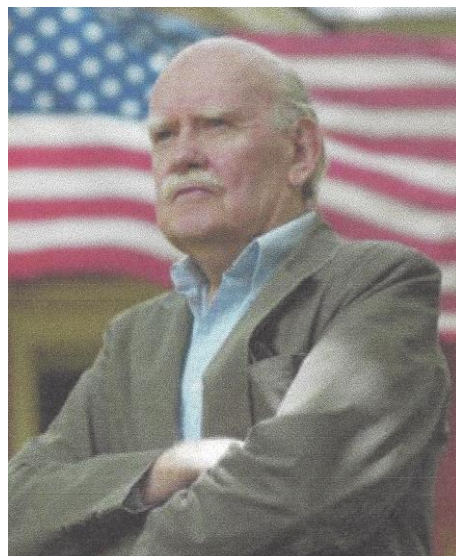
Etter besøket i Selbu i 1977, tok Odd Hårstad kontakt med presten Kylo, som da bodde som pensjonist i Lånke. Han sporet opp Clifford sin familiebakgrunn fra Hegra, og Statsarkivet i Trondheim bekreftet tiknytningen til Øvre Kylo i Kyllobakkan. (Se side 356 i gamleboka). Det som ble funnet, ble av Odd Hårstad sendt over til Clifford i Nord-Dakota. Likevel kom Dennis Kylo og hans kone til Selbu i 1985. De hadde ikke fått med seg opplysningen fra Odd Hårstad, som da var bosatt på Oppdal. De hadde kontakt med Ola Bjerkenås og kona Dian som var amerikansk. Odd Hårstad var en tur til Selbu den dagen, og ved en ren tilfeldighet møtte han Dennis. Fra det besøket ble dette snakket om en artikkel i en lokal avis som underbygget påstanden om at de fortsatt trodde de nedstammet fra Selbu. Artikkelen het noe med «Selbugut kjæm heimatt» (eller der omkring). Artikkelen har jeg ikke klart å finne når dette går i trykken. Da undertegnede kom inn i «saken», følte jeg at det var noe som ikke stemte. Hvem var slekta fra Selbu? Hvorfor het bestemor til Clifford for Tangen? Og etter en hel sommer med *research*, og til slutt takke være Guri Fuglem i Selbu og Margit Bakke i Flom, Minnesota - ble bestemor Gertrude parkert. Hun var født Tangen i Wisconsin, og jeg har senere funnet hele hennes familie i Fosston, MN. Gjertrud Haarstad derimot, fra Selbu, ble gift i Amerika med en Anders Petter Anderson Melander, og døde i Montana den 18. mai 1932. Så her hadde familien Kylo i Nord-Dakota gjennom et par generasjoner og helt fram til nå i september 2017, trodd at de stammet fra Selbu. Men de er altså «hegrasbygg». Eller er det likevel en slektsrelasjon til Selbu

Clifford Kylo og CIA-sjef William Colby

som jeg har oversett, ut ifra påstanden om denne John Kylo's tilknytning til Selbulaget? Merkelig! For meg står det foreløpig klart at familien Kylo i Nord-Dakota har «trodd» de kom fra Selbu, og to ganger har reist den lange veien fra Amerika til nettopp Selbu for å se sine røtter. De kom nok til feil dalføre. At det oppstod en misforståelse og de involverte nok tenkte at Clifford hadde sine aner fra Selbu, er meget forståelig og logisk, og ingen kan klandres. Selbyggen stilte opp og ga av seg selv for å vise fram bygda, og de to Kylofamiliene som kom fra Nord-Dakota var nok mer enn tilfredsstilt med «å anta» at deres røtter hadde kommet derfra. Familien i Nord-Dakota er meget takknemlig for å ha truffet Hårstadfamilien i Selbu, ellers ville de kanskje aldri ha kommet til landet som fostret deres forfedre, og familiens tro på at de kom fra Trondheim ville ha vedvart. Besøket i Selbu kirke, som på et vis styrket Kylofamilien i troa, i dobbelt forstand, sementerte deres valg av røtter nettopp til stedet Selbu - og mer skal vi ikke si om den saken.

Så tilbake til ankomsten på Værnes i mai 1945. Da NORSO II landet på Værnes var de to andre rullebanene fullsatte med tyske soldater, i tusenvis. Roger Hall steg ut og ble møtt av ca. et dusin fra den norske motstandsbevegelsen. Som høyeste offiser overtok Roger Hall hele Værnes, noe som sikkert irriterte engelskmennene noe grusomt i lang tid etterpå. Roger Hall kommanderte frem alle tyske bataljonssjefer, plasserte seg selv rett foran B-24'n, hvor frontskytteren satt klar. Bak seg stilte Hall opp på en rekke sine seks menn fra NORSO II, mens nk/sersjant Kylo stod ved siden av ham, litt bak. En etter en kom de tyske sjefer frem, saluterte og ga sine personalia, i alt sju bataljonssjefer. Den sjette av disse var en offiser som hadde Ridderkorset i halsen, jernkorset klasse 2 i knapphullet, og klasse 1 på brystlomma. Offiseren forsøkte å meddele Hall at han hadde sine krav. Hall tittet bort på noen norske sivile, og ble fly forbannet, mistet muligens besinnelsen noen sekunder, og mens han skrek ut at ingen kunne kreve noe som helst, rev han av offiseren hans våpenmerke, så frakken fulgte med, kastet det hele i bakken og trakk på det. Han var nok nære på å rive av vedkommende Ridderkorset, men respekten og æresfølelsene i ryggmargen som soldat besinnet ham i siste sekund.

Roger Hall (1919-2008) på sine eldre dager

På Hall sitt spørsmål hvor obersten var, ble det sagt at han var inne på sitt hovedkvarter, som trolig var Værnes Hovedgård, og at han nektet å overgi seg til en som hadde lavere grad enn ham selv. Til det svarte løytnant Roger Hall: *"If the Colonel isn't out of there in fifteen minutes his quarters will be burned to the ground with phosphorous grenades"*.

De seks soldatene fra NORSO II var klare. Det lød et ladegrep fra en av amerikanerne. I den lille norske delegasjonen av «motstandsmenn» oppstod det en heftig diskusjon, samtidig som de sendte Hall noen skrekkfrydede blikk. Lederen for nordmennene kom fram og sa: *"Lieutenant Hall, I must ask of you to give it the other thought about colonel Stiefel"* *"Why?"* *"Sir, that is a fine house, please do not burn it"* *"Besides"*, hvisket sersjant Kylo der han sto rett bak Hall, *"we ain't got any phosphorous grenades"*.

Kort tid etter å ha mottatt Hall sin melding, kom oberst Stiefel og korrekt overga seg og Værnes til åtte norskamerikanere, hvorav en, Clifford Kylo's røtter var kun et steinkast unna. Sersjant Kylo mottar så de praktiske ordrer fra løytnant Hall. Mens han snakker ser Roger Hall en større gruppe mennesker som står bortenfor flyet. Det var ca. 30 stykker, deriblant kvinner og barn. Roger Hall stusser litt, og lederen for motstandsmennene gjør en håndbevegelse mot de sivile og sier:

"These people came from Hell to see you Americans".

"I hope it was worth the climb?"

"Climb? From Hell to Værnes is downhill" brøt Clifford Kylo inn med, og ga en forklaring om at Hell var en liten landsby i nærheten av Værnes, og at ordføreren gjerne ville si noe for å ønske dem velkommen.

Som Roger Hall senere skrev det, så var det ikke hver dag han mottok hilsninger fra *the Mayor of Hell*, så han håndhilste på ordføreren med respekt, mens han lyttet til oversettelsen fra Kylo, som var bedre enn ham selv i norsk. Ordfører Halvar Havdal sa: *"Denne dagen betyr like mye som dagen krigen sluttet, for på denne dagen har amerikanerne brakt inn friheten, den tjuende mai vill leve i våre hjerter"*.

Ordfører Halvar Havdal

Så kom det fram ei lita søt jente i sin vakre sommerkjole. Hun smilte, neiet og ga Roger Hall en vakker håndplukket bukett med markblomster. Clifford Kylo ser at det kommer et spesielt drag over ansiktet på sin løytnant. Roger Hall snur hodet litt vekk. Denne råtøffe geriljasoldaten hadde tapt sitt første og eneste slag i krigen, heldigvis.

Da løytnant Hall noen minutter senere stod litt alene borte på rullebanen, snudde han seg og så den lille jenta vandre bort hånd i hånd med sin mor. Da først kom han på hvilken dag det var, nemlig 20. mai – hans egen gebursdag. Det var ingen hilsener fra familien, slekt eller venner. Han sto med et tomt blikk og så over elva og inn i helvete (Hell). Han titter igjen på jenta som holder sin mor godt i hånda. Hun hadde snudd seg halvveis rundt mens hun gikk, og vinket til ham. Ute på den gedigne rullebanen sto en amerikansk soldat og var verdens mest ensomme mann. Han vinker tilbake, det presser på i øynene - den lille jenta sammen med sin mor var det vakreste han hadde sett. Han visste da at det tross alt var håp i verden.

